

یک ژانر، یک موضوع و چند سریال

وقتی در چندماه گذشته ساز و کار تولید اشتراکی سریال بین سرویس‌های وی‌اودی از بین رفت، هر کدام به سمت کارگروه‌های جداگانه تولید رفتند و با کارگردان‌ها، سرمایه‌گذارها و صاحبین محتوا بر سر میز مذاکره نشستند. اما به این دلیل که رقابت نزدیک با محدودیت فیلمنامه، کارگردان و بازیگر در سینمای ایران وجود دارد، هر کدام از این کارگروه‌های وابسته به سرویس‌های وی‌اودی، کار سختی را در پیش دارند تا بتوانند یک سریال را از مرحله ایده، خریداری کنند. گاهی هم محدودیت بازیگر، فیلمنامه و کارگردان باعث به وجود آمدن شرایطی مثل شرایط کنونی می‌شود و اصل رقابت آنقدر مورد توجه قرار می‌گیرد که کیفیت به‌طور کل فراموش می‌شود. برای مثال در حال حاضر در ژانر تاریخی و با سوژه زمان قاجار، سریال‌هایی از جمله قیله عالم، جیران و آهوی من مارال در حال پخش یا آماده انتشار است و این سؤال را به وجود می‌آورد که در یک بازه زمانی مشخص، مخاطب می‌تواند با چند روایت از یک موضوع خاص ارتباط برقرار کند؟

می‌کنند. بیش از سی هزار عنوان فیلم و سریال آرشیوی از تاریخ سینمای ایران و جهان در این سرویس‌ها وجود دارد که با خرید اشتراک ماهانه می‌توان به آن دسترسی پیدا کرد. هزینه اشتراک در کنار هزینه پهنای باند مصرفی برای تماشا، تمام هزینه‌ای که کاربران این سرویس‌ها پرداخت می‌کنند و در ازای آن به این چند هزار محتوا دسترسی پیدا می‌کنند. علاوه بر دسترسی‌پذیری اپلیکیشن و سهولت استفاده از وب‌سایت، آنچه در بین این سرویس‌ها تمایز ایجاد می‌کند، تولید اختصاصی فیلم و سریال، به روزرسانی سریع محتواهای خارجی، مناسب‌سازی محتوا، دسته‌بندی اصولی فیلم و سریال، ایجاد دسترسی‌پذیری برای گروه‌های مختلف جامعه و... است. در میان همه این متغیرها، تولید سریال اختصاصی بیشتر از سایر عوامل اهمیت دارد و یک کاربر را مجاب می‌کند تا اشتراک خود را تمدید کرده و یا برای تماشای سریالی، سرویس ویدیوی درخواستی خود را تغییر دهد. در کنار این شاخص‌ها، عوامل بیرونی مثل افزایش قیمت پهنای باند یا عواملی مثل کرونا نیز بر بازار VOD ها تأثیر می‌گذارد. برای مثال در یک سال و نیم گذشته، علاوه بر افزایش کاربرهای سرویس‌های ویدیو درخواستی، میزان دقیقه تماشا هم بسیار افزایش پیدا کرده و حتی ابزار تماشا از نمایشگرهای کوچک مثل موبایل، به نمایشگرهای بزرگ مثل تلویزیون‌های خانگی تغییر پیدا کرده است. مجموعه این تغییرات که در نتایج بررسی سرویس‌های داخلی و خارجی مشخص شده است، تغییر الگوی مصرف فیلم و سریال زیر سایه قرنطینه‌های کرونایی را نشان می‌دهد که هر چه

برای صنعت سینما بد بود و موجب ضررهای هنگفت در آن شد، کار و بار نمایش خانگی و به تبع آن VOD را سکه کرد.

مخاطب پادشاه است، محتوا نه!

«سریال اختصاصی» عبارتی که چند ماهی است در تبلیغات و اخبار سرویس‌های وی‌اودی بسیار پررنگ شده و به تنها ابزار آنها برای جذب مخاطب تبدیل شده است. ماجرا از حدود یک‌سال پیش یعنی تابستان ۹۹ شروع شد که دو سرویس ویدیو درخواستی پرمخاطب، راه خود را از هم جدا کردند و توافق‌های پشت پرده‌شان را از بین بردند. تا پیش از آن، سریال‌ها توسط تهیه‌کننده، سرمایه‌گذار و یا واسط آنها یعنی شرکت‌های ویدیو رسانه، به

در ایران هم در حال حاضر سه سرویس

وی‌اودی فعال وجود دارد که در حال رقابت با

یکدیگر هستند و مخاطبان فیلم و سریال‌های

محبوب‌شان را از آن دنبال می‌کنند. بیش از

سی هزار عنوان فیلم و سریال آرشیوی از تاریخ

سینمای ایران و جهان در این سرویس‌ها وجود

دارد که با خرید اشتراک ماهانه می‌توان به آن

دسترسی پیدا کرد

وی‌اودی‌ها معرفی می‌شد و در یک کارگروه جمعی، چگونگی خرید و انتشار آن مورد بحث قرار می‌گرفت. اما رفته رفته بازار آنلاین نمایش خانگی به مرحله‌ای رسید که «سریال اختصاصی»، به تنها مزیت رقابتی دو سرویس پرمخاطب تبدیل شد. یعنی آنها بجز محتوای اختصاصی، هیچ برگ برنده‌ای در مقابل یکدیگر نداشتند و این چنین شد که مخاطبان به عنوان رکن اصلی زنده ماندن سرویس‌های وی‌اودی، کاملاً نادیده گرفته شدند. در حال حاضر و با توجه به اخبار منتشر شده، حدود ۱۰۰ عنوان سریال اختصاصی از سوی این دو سرویس یا در لیست پخش قرار دارد، یا در حال آماده‌سازی نهایی است و یا در مرحله پیش تولید به سر می‌برد. از نگاه تجاری، می‌توان گفت در حال حاضر هر دو سرویس وی‌اودی فعال ایران، در بهترین وضعیت خود قرار دارند و احتمالاً بسیاری از شاخص‌های موفقیت را زودتر از موعد تیک زده‌اند. اما در حالی که تمامی تولیدات اختصاصی آنها به مرور منتشر شود و در هر روز هفته یک قسمت جدید از سریالی برای پخش روی وب‌سایت آنها قرار بگیرد، آیا می‌توان به آمارهای دقیقه تماشا اکتفا کرد و آن را دلیلی بر موفقیت شبکه نمایش خانگی دانست؟ شاید در مقایسه با مسیری که شبکه نمایش خانگی تاکنون طی کرده، جایگاه امروز را بتوان پررونق‌ترین زمان برای این صنعت دانست، اما این را هم نباید فراموش کرد که مخاطب، رکن اصلی پایداری سرویس‌های وی‌اودی است و زمانی که برای طولانی مدت، مجبور به انتخاب بین سرویس‌ها باشد یا برای هر سریال، مجبور به تهیه اشتراکی جداگانه باشد، به مرور نسبت به این روند دل‌سرد شده و به دنبال

شیوه‌های دیگر دریافت محتوا، حتی از شبکه‌های بیرون مرزی می‌گردد. بنابراین شاید زمان آن رسیده تا شعار محتوا پادشاه است را کنار بگذاریم و این بار به مخاطب یادآوری کنیم که زمان پادشاهی او فرا رسیده است.

سینماگران در صف تولید شبکه نمایش خانگی

درباره تأثیر رونق شبکه نمایش خانگی و فعالیت سرویس‌های ویدیو آنلاین بر صنعت سینما نظراتی مختلفی وجود دارد. برخی به تأثیرات مثبت این دواشاره می‌کنند از جمله اینکه رونق نمایش خانگی باعث گردش پول بیشتر در صنعت سینما شده است و از سویی رونق VOD ها، به بیشتر دیده شدن محصولات فرهنگی کمک کرده است. همچنین وی‌اودی‌ها در دوران کرونا و تعطیلی سینماها، با ایجاد بستر پخش و بلیت فروشی آنلاین، سینما را از خاموشی نجات دادند. اما حالا که بیشتر از ۱۰۰ عنوان فیلم و سریال در حال آماده‌سازی است، منتقدان این وضعیت، از صف کشیدن بازیگران، کارگردان‌ها و تهیه‌کننده‌ها در نمایش خانگی ناراضی هستند و این روند را باعث کاهش تولیدات سینمایی می‌دانند. البته که از رونق افتادن صنعت سینما دلایل متعددی دارد و هر سال هم وضعیت آنقدر وخیم می‌شود که در مهمترین جشنواره سینمایی ایران یعنی جشنواره فیلم فجر، فیلم‌های زیادی برای نمایش وجود ندارد، اما منتقدان یکی از دلایل سیر نزولی سینما را، رشد تولیدات نمایش خانگی می‌دانند. بویژه که برخی بازیگران در نمایش خانگی، با قراردادهای انحصاری، در یک سریال بازی می‌کنند و برای مثال تا یک سال تعهد می‌دهند که در هیچ فیلم سینمایی به ایفای نقش مشغول نشوند. چنین اقدام‌هایی از جمله مواردی است که می‌تواند در آینده و با بیشتر شدن فاصله بین سینما و نمایش خانگی، این دو صنعت که از یک خانواده هستند را مقابل هم قرار دهد.

سرویس‌های ایرانی و حرکت به سمت الگوهای جهانی

با تمام نقدهایی که به وضعیت فعلی شبکه نمایش خانگی و سرویس‌های VOD وجود دارد، اما در نگاه کلی آنها در مسیر الگوهای جهانی قدم گذاشته‌اند و حتی با مدیریت درست، می‌توانند در سطح جهانی به رقابت بپردازند. چند ماه پیش بود که یکی از سرویس‌های وی‌اودی پرمخاطب، از جذب کاربرهای کشورهای همسایه و در دسترس قراردادن این پلتفرم برای آنها خبر داد. دیگر سرویس وی‌اودی پرمخاطب هم به تازگی از ساخت نخستین فیلم سینمایی اختصاصی خبر داده که با سرمایه‌گذاری در آن، به اولین فیلم سینمایی تاریخ سینما تبدیل می‌شود که توسط یک پلتفرم ساخته شده است. اگرچه هنوز مشخص نیست که این فیلم سینمایی چه سهمی از اکران‌های عمومی و جشنواره‌ای خواهد داشت و یا تنها در پلتفرم سرمایه‌گذار منتشر خواهد شد، اما یک گام بلند و جسورانه برای سرویس‌های ویدیو درخواستی است که پیش از این نیز در جهان از سوی سرویس‌های مشهوری مثل نتفلیکس برداشته شده است. از سویی و با نگاه به صادرات تولیدات ویدیویی کشورهای همسایه، می‌توان امیدوار بود که پلتفرم‌های ایرانی، با تولید محتواهای فاخر فارسی، در سطح منطقه و جهان دیده شوند و فرهنگ و هنر ایران را، بیش از پیش به سراسر دنیا معرفی کنند.

پاسخ بدهند؟ به سریال‌هایی چون «قورباغه» و «می‌خواهم زنده بمانم» و «سیاوش» و «زخم کاری» و «گیسو» و «دل» نمونه‌هایی از این نوع نگاه کنید. سازندگان این مجموعه‌ها نه می‌توانند به گونه‌ای داستان نقل کنند که کنجکاوی مخاطب را برانگیزد، نه قادرند آدم‌هایی بپرورند که همدلی بیننده را جلب کند. «ما» در داستان گویی و افسون بعد چه می‌شود، همچنان پشت سر شهزاد قصه گو ایستاده‌ایم. اگر شهزاد در هزار و یک شب چنین قصه‌هایی نقل می‌کرد، پادشاه در همان شب اول و قبل از سیده دم، سر از تنش جدا می‌کرد. آنچه را گفتیم به حساب پیش در آمد بگذارید. درباره پاره‌ای از این سریال‌ها پیش از این در ماهنامه فیلم امروز نوشتیم و پیش باید باز هم خواهیم نوشت.

سخن می‌گفتند تا بی‌عدالتی و نابسامانی‌های اجتماعی را از یاد ببریم. دوران فترت و سکوت بود و پاورقی نویسان می‌باید با عرضه داستان‌های احساساتی گرا، نوعی بدیل بی‌زیان در مقابل ادبیات اجتماعی و ستیزنده و چون و چراکننده پدید می‌آوردند. سریال‌های کنونی نیز، البته با تفاوت‌هایی، کمابیش همین نقش را باز می‌آفرینند، یا طرح مضامین فرا واقعی و پیش پا افتاده روی حقایق پرده می‌کشند، یا مضامین اجتماعی و سیاسی را به گونه‌ای طرح می‌کنند که با تفسیر رسمی همسویی داشته باشد. در سریال‌سازی نیز همچون قصه‌های هزار و یک شب و پاورقی‌های عامه پسند، داستان‌پردازی حرف اول را می‌زند و معمولاً سریال‌هایی محبوب مردم می‌شوند که داستان‌های جذابی را دستمایه کار قرار دهند و شخصیت‌هایی بپرورند که همدلی مخاطب را برانگیزند. آیا سریال‌های جدید خانگی توانسته‌اند به این نیاز